

УДК 37.013.42:81'246.2

БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Ситняківська С.М., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті представлені результати пілотажного опитування, яке було проведено серед студентів, викладачів та роботодавців із приводу доцільності викладання фахових предметів майбутнім фахівцям соціального профілю білінгвально. Визначено основні вимоги, які висувають роботодавці до професійної підготовки майбутніх фахівців соціального профілю, а саме визначено потребу у білінгвальних фахівцях; виявлено ставлення студентів до викладання фахових дисциплін білінгвально, їх обізнаність у цій сфері, розуміння подальших перспектив за умови вивчення фахових предметів білінгвально; виявлено готовність науково-педагогічних працівників кафедр, які готують майбутніх фахівців соціальної сфери, до викладання дисциплін блоку професійної підготовки білінгвально.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівці соціальної сфери, білінгвальна підготовка, фахові предмети, науково-педагогічні працівники.

В статтю представлені результати пілотажного опроса, проведеного среди студентов, преподавателей и работодателей по поводу целесообразности преподавания профессиональных предметов будущим специалистам социального профиля билингвально. Определены основные требования, которые выдвигают работодатели к профессиональной подготовке будущих специалистов социального профиля, а именно определена потребность в билингвальных специалистах; выявлено отношение студентов к преподаванию специальных дисциплин билингвально, их осведомленность в этой сфере, понимание дальнейших перспектив при условии изучения профессиональных предметов билингвально; выявлена готовность научно-педагогических работников кафедр, которые готовят будущих специалистов социальной сферы, к преподаванию дисциплин блока профессиональной подготовки билингвально.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалисты социальной сферы, билингвальная подготовка, профессиональные предметы, научно-педагогические работники.

Sytnyakovskaya S.M. BILINGUAL EDUCATION AS ONE OF THE FACTORS IN IMPROVING PROFESSIONAL COMPETENCY OF FUTURE SOCIAL SPHERE SPECIALISTS

The article presents the results of a pilot survey conducted among students, teachers and employers about the appropriateness of teaching professional subjects to future specialists of social sphere bilingually. The main requirements that employers put forward for the professional training of future social sphere specialists were identified, namely, the need in bilingual specialists was determined; it also was revealed the attitude of students to teaching special subjects bilingually, their awareness in this field, understanding of further perspectives in case of studying professional subjects bilingually; the readiness of scientific and pedagogical staff of the departments, which prepare future specialists of social sphere, to teaching the professional (special) subjects bilingually was also revealed.

Key words: professional training, specialists of social sphere, bilingual training, professional subjects, scientific and pedagogical workers.

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що наша держава долучилася до глобалізаційних та інтеграційних процесів, які відбуваються у сучасному світі, обрала для себе європейський вектор розвитку, перед сучасними вищими навчальними закладами постало завдання формування особистості, здатної жити і діяти в нових умовах, тобто підготовки фахівця, здатного до адаптації своїх знань, умінь та навичок у полікультурному середовищі. Такі зміни активізували пошук нових форм і методів організації навчально-виховного процесу. Сучасними вітчизняними науковцями здійснюється розроблення концепцій оновлення освіт-

ньої структури, основних технологій навчання і виховання, однією з яких є втілення у навчальний процес методичної системи білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. В умовах глобалізації зростає роль іноземних мов не в загальному, а у професійному напрямі, адже, окрім статусу політичного, соціально-економічного механізму культурологічного та міжнаціонального порозуміння між представниками світової спільноти, знання фахової іноземної мови різноманітними спеціалістами дає можливість не лише бути конкурентоспроможними на сучасному полікультурному ринку праці, а й просувати

нашу країну до європейської спільноти. В останнє десятиліття почали інтенсивно розвиватися міжнародні зв'язки України з країнами Європейського Союзу, між українськими і зарубіжними фірмами, підприємствами й організаціями у різних сферах діяльності (у тому числі і у соціальній сфері); розширюються безпосередні зв'язки між українськими і зарубіжними навчальними закладами; розробляються програми з культурного та освітнього обміну студентами, активізується участь українських студентів у спільних міжнародних проєктах; сучасний світ став більш багатонаціональним і багатомовним: з одного боку, активізується процес глобалізації та економічної конкуренції, а з іншого – зростає кількість мігрантів, біженців, переселенців, які потребують насамперед соціальної допомоги та підтримки; відбулися прогресивні зміни на сучасному ринку праці: практично всюди потрібні фахівці, які володіють принаймні однією іноземною мовою фахово; суспільство стало більш мобільним, що дало змогу українським громадянам відпочивати, навчатися і працевлаштовуватися за кордоном. На сьогодні володіння хоча б однією-двома іноземними мовами (за фахом підготовки) у глобалізованому світі розглядається як необхідність, що спричинило необхідність білінгвального навчання майбутніх фахівців. Нами було висунуто припущення про те, що якість професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, рівень їх професійної компетентності та мотивація до кар'єрного зростання підвищуватиметься за умови впровадження у діяльність ВНЗ методичної системи білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Упровадження такої системи можливе за умови бажання студентів перейти на інноваційну модель навчання, можливості науково-педагогічних працівників профільних кафедр викладати фахові предмети білінгвально та потреби сучасного ринку праці у таких фахівцях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що білінгвізм поки що не є розповсюдженою категорією у системі сучасної освіти України, його теоретичні основи відображені у працях таких науковців, як Н.О. Микитенко, Ф.А. Моїсеева. Проблемою підготовки фахівців на білінгвальній основі в інших державах займалися Є.М. Верещагін, М.М. Михайлов, В. Маккей, А.Г. Ширін. Методичний аспект білінгвального навчання досліджували Л.Г. Кошкуневич, Р. Байер, Д. Мон [1; 2]. Але цілісної методичної системи білінгвальної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери розроблено не було.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних вимог, які висувають роботодавці до професійної підготовки майбутніх фахівців соціального профілю, а саме визначення потреби у білінгвальних фахівцях; виявлення ставлення студентів до викладання фахових дисциплін білінгвально, їх обізнаності у цій сфері, розуміння подальших перспектив за умови вивчення фахових предметів білінгвально; виявлення готовності НПП кафедр, які готують майбутніх фахівців соціальної сфери, до викладання дисциплін блоку професійної підготовки білінгвально.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою визначення вимог роботодавців до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, а саме визначення потреби у білінгвальних фахівцях, було проведено глибинне інтерв'ю з роботодавцями (посадовими особами державних та громадських організацій соціального спрямування Житомирської області). Кількість опитуваних становила 61 особу.

Загалом роботодавці задоволені рівнем професійної підготовки студентів, що проходили у них технологічну (стажерську) практику зі спеціалізації. За результатами глибинного інтерв'ю було встановлено основні вимоги, які висувають роботодавці до майбутніх фахівців соціальної сфери (рис. 1.): 72% опитаних – наявність практичних професійних навичок за фахом; 61% опитаних – здатність аналізувати інформацію, системність мислення, здатність до самоосвіти (що передбачає здатність використовувати іноземні сучасні надбання соціальної сфери у процесі своєї професійної діяльності); 48% опитаних – уміння вирішувати проблемні ситуації професійного характеру; 41% опитаних – наявність навичок роботи з людьми і комунікативні уміння; 37% опитаних – володіння іноземною мовою професійного спрямування.

Таким чином, роботодавці майбутніх фахівців соціальної сфери серед п'яти основних чинників, які найбільше впливають на ефективність професійної діяльності спеціаліста та зростання його кар'єри, виокремлюють володіння ними іноземною мовою професійного спрямування; вважають білінгвальну підготовку (викладання фахових предметів іноземною мовою) майбутніх фахівців соціальної сфери важливою професійною якістю в умовах полікультурної ситуації сучасного суспільства (65% опитаних); а також вважають, що фахівець, який вивчав спеціальні предмети іноземною мовою, буде мати переваги у працевлаштуванні над фахівцем, який не вивчав фахові предмети іноземною мовою (64% опитаних). Отже,

роботодавці майбутніх фахівців соціальної сфери (посадові особи державних та громадських організацій соціального спрямування Житомирської області) у результаті проведеного глибокого інтерв'ю висловили потребу у білінгвальних фахівцях соціальної сфери (понад 60% опитаних).

З метою виявлення ставлення студентів 1–6 курсів до викладання фахових дисциплін білінгвально, їх обізнаності у цій сфері, розуміння подальших перспектив за умови вивчення фахових предметів білінгвально було проведено анкетування студентів соціального профілю Київського університету імені Бориса Грінченка («Інститут людини», кафедра соціальної роботи) –

60 осіб; Уманського державного педагогічного університету (кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи) – 58 осіб; Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти) – 62 особи; Рівненського державного гуманітарного університету (кафедра теорії і методики виховання) – 46 осіб та Житомирського державного університету імені Івана Франка (соціально-психологічний факультет, кафедра соціальних технологій): 2010 рік – 60 осіб, 2011 рік – 46 осіб, 2012 рік – 38 осіб, 2013 рік – 43 особи, 2014 рік – 28 осіб. Загальна кількість опитаних студентів становила 441 особу.

Рис. 1. Характер вимог роботодавців до фахівців соціальної сфери за результатами глибокого інтерв'ю

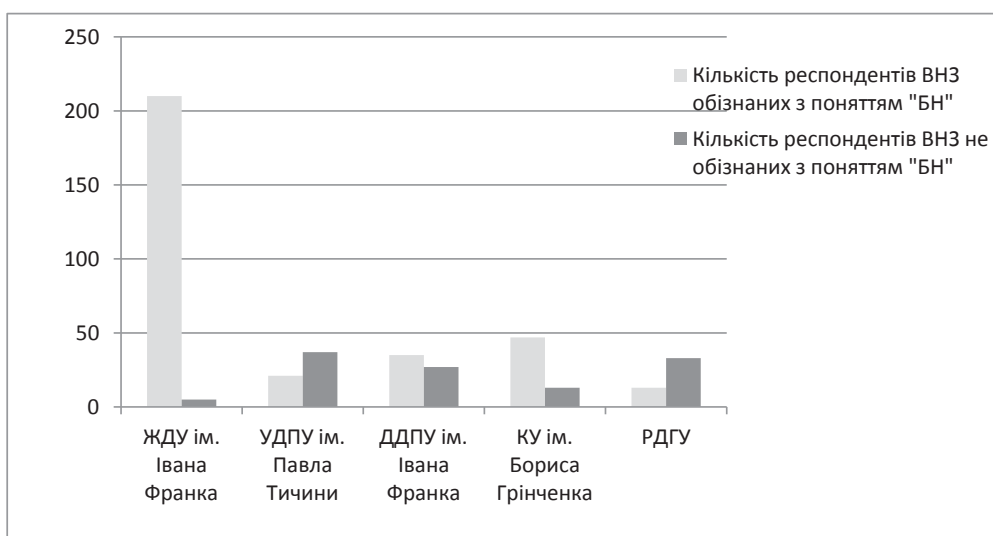

Рис. 2. Діаграма обізнаності респондентів із поняттям «білінгвальне навчання»

За результатами анкетування було встановлено, що 98% респондентів Житомирського державного університету імені Івана Франка обізнані з поняттям «білінгвальне навчання», такий високий відсоток пояснюється тим, що з 2010 року кафедрою соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка задля реалізації освітніх вимог щодо вільної адаптації студентів в освітньому і науковому просторі країн-учасниць Болонського процесу почали впроваджуватися навчальні програми для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» фахово-комунікативного спрямування на білінгвальній основі, тобто декілька фахових предметів почали викладатися білінгвально. Студенти Київського університету імені Бориса Грінченка також обізнані із поняттям «білінгвальне навчання» (78% респондентів), що можна пояснити тим, що ВНЗ знаходиться у столиці країни і студенти чіткіше розуміють та відчувають на собі інтеграційні процеси, що відбуваються в країні, незважаючи на те, що фахові предмети білінгвально у них не викладаються. Студенти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка обізнані з поняттям «білінгвальне навчання» (56% респондентів) та мали короткочасний досвід такого навчання у період викладання фахових предметів іноземними фахівцями (Польща). Студенти Уманського державного педагогічного університету та Рівненського державного гуманітарного університету майже не обізнані з поняттям «білінгвальне навчання» (36% та 29% відповідно), з огляду на периферійність ВНЗ та відсутність фахових предметів, які б викладалися у такий спосіб (рис. 2.).

Таким чином, можна стверджувати, що більшість опитаних студентів (74%) обізнані з поняттям «білінгвальне навчання». Також за результатами анкетування було встановлено, що 92% респондентів Житомирського державного університету імені Івана Франка хочуть, щоб фахові предмети у них викладалися білінгвально, та вбачають переваги фахівців, які вивчали предмети циклу професійної підготовки у такий спосіб, над фахівцями, які не вивчали фахових предметів білінгвально. Такий великий відсоток можна пояснити тим, що у Житомирському державному університеті імені Івана Франка з 2010 року на кафедрі соціальних технологій впроваджене білінгвальне навчання і студенти мають змогу на прикладі випускників простежити переваги фахівців, які навчалися білінгвальним способом, над випускниками, які навчалися традиційно. 75% студентів Київського університету імені Бориса Грінченка також мають бажання вивчати фахові предмети білінгвально і вбачають переваги таких фахівців над тими, хто вивчав фахові предмети традиційно. Це можна пояснити потребами ринку праці у білінгвальних фахівцях, які студенти мегаполісу відчувають найгостріше. 55% студентів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 32% студентів Уманського державного педагогічного університету та 28% студентів Рівненського державного гуманітарного університету мають бажання вивчати фахові предмети білінгвально та вбачають переваги у таких фахівцях (рис. 3). Це пояснюється розумінням студентами інтеграційних процесів, які відбуваються у нашій країні, глобалізацією усього суспіль-

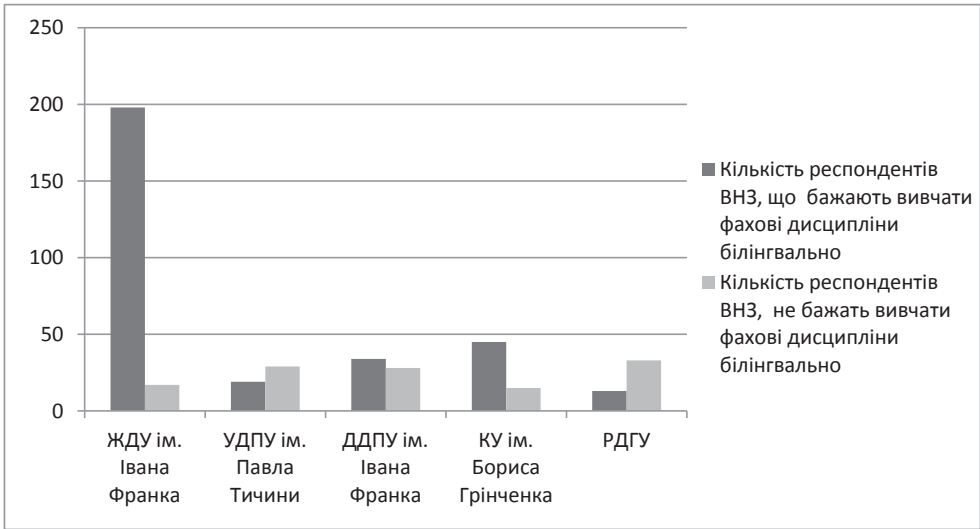

Рис. 3. Діаграма, що характеризує бажання студентів вивчати фахові дисципліни білінгвально

ства та міграційними процесами, які вимагають від сучасних фахівців професійного полілінгвізму.

Таким чином, можемо впевнено стверджувати, що більшість опитаних студентів (70%) бажають, щоби фахові предмети у них викладалися білінгвально, та вбачають переваги фахівців, які вивчали предмети циклу професійної підготовки у такий спосіб, над фахівцями, які не вивчали фахових предметів білінгвально.

З метою виявлення готовності науково-педагогічних працівників кафедр, які готують майбутніх фахівців соціальної сфери, до можливості викладання ними дисциплін блоку професійної підготовки білінгвально було проведене глибоке інтерв'ю з НПП Київського університету імені Бориса Грінченка («Інститут людини», кафедра соціальної роботи); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти); Рівненського державного гуманітарного університету (кафедра теорії і методики виховання); Уманського державного педагогічного університету (кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи); Житомирського державного університету імені Івана Франка (соціально-психологічний факультет, кафедра соціальних технологій). Загальна кількість опитаних науково-педагогічних працівників становила 43 особи. За результатами глибокого інтерв'ю було встановлено, що 100% респондентів обізнані з поняттям «білінгвальне навчання», розуміють різницю між вивченням іноземної мови за професійним спрямуванням та білінгвальним навчанням.

Також респондентами було відзначено, що білінгвальним способом профільні предмети викладаються лише у Житомирському державному університеті імені Івана Франка та Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка. 85% респондентів вважають, що майбутнім фахівцям соціальної сфери білінгвальна професійна підготовка буде корисною, адже фахівець, що вивчав спеціальні предмети іноземною мовою, буде мати переваги над фахівцем, який не вивчав фахових дисциплін іноземною мовою. 65% респондентів вважають, що у них достатньо базових знань іноземної мови, щоб викладати фахові дисципліни білінгвальним способом (за умови попередньої підготовки). 60% респондентів використовують у підго-

товці до проведення занять підручники або посібники з фаху, Інтернет-ресурси, написані іноземною мовою. 55% респондентів відповіли, що готові найближчим часом викладати одну або кілька фахових дисциплін білінгвальним способом.

Отже, науково-педагогічні працівники кафедр (85%), які готують майбутніх фахівців соціальної сфери, розуміють актуальність та перспективність білінгвальної підготовки майбутніх фахівців та готові (55% за умови попередньої підготовки) викладати дисципліни блоку професійної підготовки білінгвально.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, за результатами узагальнення даних пілотажного опитування можемо дійти висновку, що як замовники на фахівців соціальної сфери – роботодавці, так і студенти та науково-педагогічні працівники добре обізнані з поняттям «білінгвальне навчання», вбачають переваги фахівців, які у процесі навчання вивчали дисципліни циклу професійної підготовки білінгвально, над фахівцями, які навчалися за класичною системою, розуміють актуальність і потребу у білінгвальних галузевих фахівцях. Більшість опитаних студентів та науково-педагогічних працівників вважають потрібним і корисним білінгвальне вивчення (викладання) дисциплін циклу професійної підготовки та виражають готовність до викладання (НПП) та навчання (студенти) фахових дисциплін білінгвально. Більшість роботодавців майбутніх фахівців соціальної сфери виражають потребу у білінгвальних фахівцях для виконання міжнародних проектів та внутрішньої діяльності. Тому можемо узагальнити, що білінгвальне навчання на сучасному етапі є одним із факторів підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. Одним із перспективних напрямів подальшої роботи вважаємо розроблення та впровадження у навчальний процес ВНЗ моделі білінгвальної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верещагин Е.М. Вопросы теории речи и методики преподавания иностранного языка / Е.М. Верещагин. – М. : МГУ, 1969. – 90 с.
2. Ширин А.Г. Педагогические аспекты билингвизма : развитие новой научной школы / А.Г. Ширин. – Ментор. – 2003. – № 2. – С. 34–38.